

Anna WINIARCZYK-RAŻNIAK
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

**DETERMINANTY ROZWOJU
OBSZARU METROPOLITALNEGO
CIUDAD DE GUATEMALA**

**THE DETERMINANTS OF DEVELOPMENT
IN THE CIUDAD DE GUATEMALA METROPOLITAN AREA**

ABSTRACT: A metropolitan area is a region whose development is determined by an array of different factors ranging from environmental, social, and economic factors to all types of political and administrative conditions. The process of metropolitan growth is closely associated with globalization processes and is most clearly apparent in countries that have joined the global economy in recent decades. The article is based on a demarcation where the AMCG includes eight boroughs. This is the optimal version that is found most often in the literature. The paper includes an analysis of barriers facing the Guatemala City metropolitan area as well as an attempt at identifying opportunities that could help the AMCG develop more rapidly and in a more comprehensive manner. A number of indicators have been taken into consideration. These include the level of social development, the availability of services, access to public transportation, as well as the region's tourist potential. The paper identifies boroughs that may become part of the AMCG in the future as well as those that are already a part of it but need to undergo social or economic transformation.

KEY WORDS: metropolitan area, Guatemala, AMCG

Rozwój obszaru metropolitalnego determinowany jest szeregiem różnorodnych czynników: od przyrodniczych, przez społeczne, ekonomiczne po różnego rodzaju uwarunkowania natury politycznej i administracyjnej. Obszar taki wyróżnia się na tle innych jednostek administracyjnych w kraju pod względem cech ekonomicznych (rozwój wybranych, specyficznych gałęzi przemysłu i usług). Charakterystyczne dla obszarów metropolitalnych są także odmienne od innych obszarów struktury ludności, w szczególności struktury wykształcenia i zatrudnienia. Są to również tereny charakteryzujące się wyższym poziomem życia mieszkańców generowanym przez wyższe

płace, a także przez rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej i usługowej (w tym również społecznej, w postaci ochrony zdrowia, edukacji czy kultury wyższej). W artykule przedstawiono analizę czynników – zarówno pozytywnych, jak i negatywnych – które wpływają na rozwój obszaru metropolitalnego miasta Gwatemala.

Miasto Ciudad de Guatemala założone zostało w 1776 r., kiedy trzęsienie ziemi zdewastowało ówczesną stolicę Ameryki Centralnej – La Ciudad de Santiago de los Caballeros de Guatemala, obecnie znaną pod nazwą Antigua Guatemala. Nową stolicę – Ciudad de Guatemala zlokalizowano w południowo-centralnej części kraju, w dolinie Valle de la Ermita, na wysokości 1500 m n.p.m. Pełna nazwa miasta to La Nueva Guatemala de la Asuncion. Na omawianym obszarze, dzięki górskiemu położeniu, panuje korzystny do zamieszkiwania klimat. Ważnym niebezpieczeństwem stanowiącym barierę dla rozwoju miasta jest system licznych uskoków, opisywanych między innymi przez Bohnenberga (1976), powodujących trzęsienia ziemi, niekiedy katastrofalne w skutkach. Ostatnie poważniejsze trzęsienie ziemi o sile 7,6 stopnia wystąpiło w Ciudad de Guatemala w 1976 r.; zginęło wówczas 23 tys. osób. Na terenie miasta i wokół niego napotkać można szereg wzniesień, wąwozów i dolin. Z jednej strony bardzo urozmaicają one krajobraz, z drugiej zaś stanowią spore utrudnienie pod względem architektonicznym. Ponadto duże nachylenia terenów, szczególnie w zachodniej części miasta, w połączeniu ze zdarzającymi się gwałtownymi ulewami stanowią poważne zagrożenie dla mieszkańców. Kolejnym zagrożeniem dla rozwoju miasta jest fakt, iż zlokalizowano je w strefie często odwiedzanej przez huragany, które również stwarzają mieszkańcom bardzo poważne niebezpieczeństwo.

Po raz pierwszy termin „obszar metropolitalny” w odniesieniu do Ciudad de Guatemala użyty został w 1983 r. W ten sposób chilijski geograf Luis Alvarado Constenla podsumował zjawisko dynamicznego rozwoju miasta. Już na początku lat czterdziestych XX w. Ciudad de Guatemala rozpoczęło proces transformacji, przebiegającej pod hasłem zmiany przewodniej idei „miasta kolonialnego i tradycyjnego” w miasto „nowoczesne, usługowe i przemysłowe” (Merida 1998). Od tego momentu w literaturze przedmiotu pojawił się szereg opracowań delimitujących obszar metropolitalny omawianego miasta. W tabeli 1 przedstawiono różne podejścia (wersje) do zasięgu obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala – AMCG (Area Metropolitana del Ciudad de Guatemala). Departament Guatemala podzielony jest na 17 gmin (municipios). W minimalnej wersji do AMCG zaliczono zaledwie 3 gminy: Guatemala, Mixco i Villa Nueva (Merida 1998). Z kolei na przeciwległym biegunie znalazła się delimitacja zawarta w opracowaniach: *Plan Maestro de Transporte de la Municipalidad de Guatemala* (za: Merida 1998) i G. Gellert (1995; za: *Guatemala: la Fuerza...* 2000) – do obszaru metropolitalnego zaliczono w nich aż 10 gmin departamentu Guatemala. W niniejszym opracowaniu analizie poddano obszar metropolitalny składający się z 8 gmin – jest to zasięg optymalny, najczęściej spotykany w literaturze. Do AMCG zatem zaliczono gminy: Guatemala, Santa Catarina Pinula, Chinautla, Mixco, Amatitlán, Villa Nueva, Villa Canales i Petapa. Na rysunku 1 przedstawiono podział administracyjny departamentu

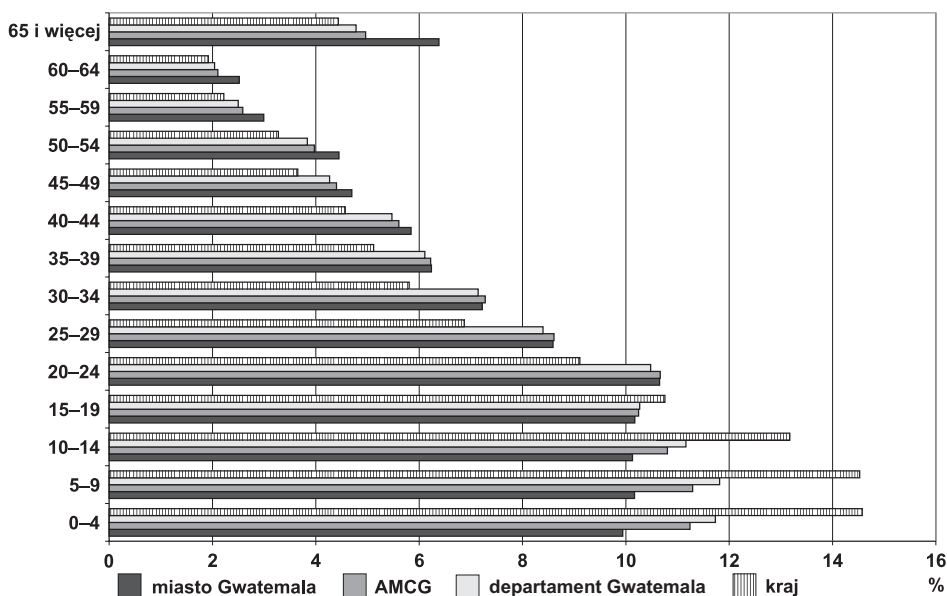
Guatemala i wyodrębniono różne podejścia do zasięgu obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala: zasięg minimalny, wersję optymalną oraz potencjalne gminy, które włączane były do AMCG w wersji maksymalnej (potencjalny zasięg).

Tabela 1

Gminy zaliczane do obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala

Gminy	Luis Alvarado Constela (1983; Merida 1998)	Juan Pablo Pérez Sainz (1991; za: Merida 1998)	<i>Plan Maestro de Transporte de la Municipalidad de Guatemala</i> (za: Merida 1998)	<i>Programa de Desarrollo Metropolitano</i> (2005)	Gellert (1994; za: Bastos, Camus 2000)	Gellert (1995; za: <i>Guatemala: la Fuerza...</i> 2000)
Amatitlán	X		X	X		X
Chinautla	X		X	X	(X)	X
Chuarancho						
Fraijanes			X		(X)	X
Guatemala	X	X	X	X	X	X
Mixco	X	X	X	X	X	X
Palencia						
Petapa	X		X	X	X	X
San José del Golfo						
San José Pinula			X			X
San Juan Sacatepéquez						
San Pedro Ayampuc						
San Pedro Sacatepéquez						
San Raymundo						
Santa Catarina Pinula	X		X	X	X	X
Villa Canales	X		X	X	(X)	X
Villa Nueva	X	X	X	X	X	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: A.M. Merida, *Area Metropolitana de la Ciudad de Guatemala: a Proposto del Proyecto de Ley de Creacion del Distrito Metropolitano*, „Centro de Estudios Urbanos y Regionales Boletín” 1998, nr 37, Guatemala; *Programa de Desarrollo Metropolitano de la Municipalidad de Guatemala*, Guatemala 2005; S. Bastos, M. Camus, *Los Indigenas de la Capital*, Guatemala 2000; *Guatemala de Fuerza Incluyente del Desarrollo Humano*, Guatemala 2000.

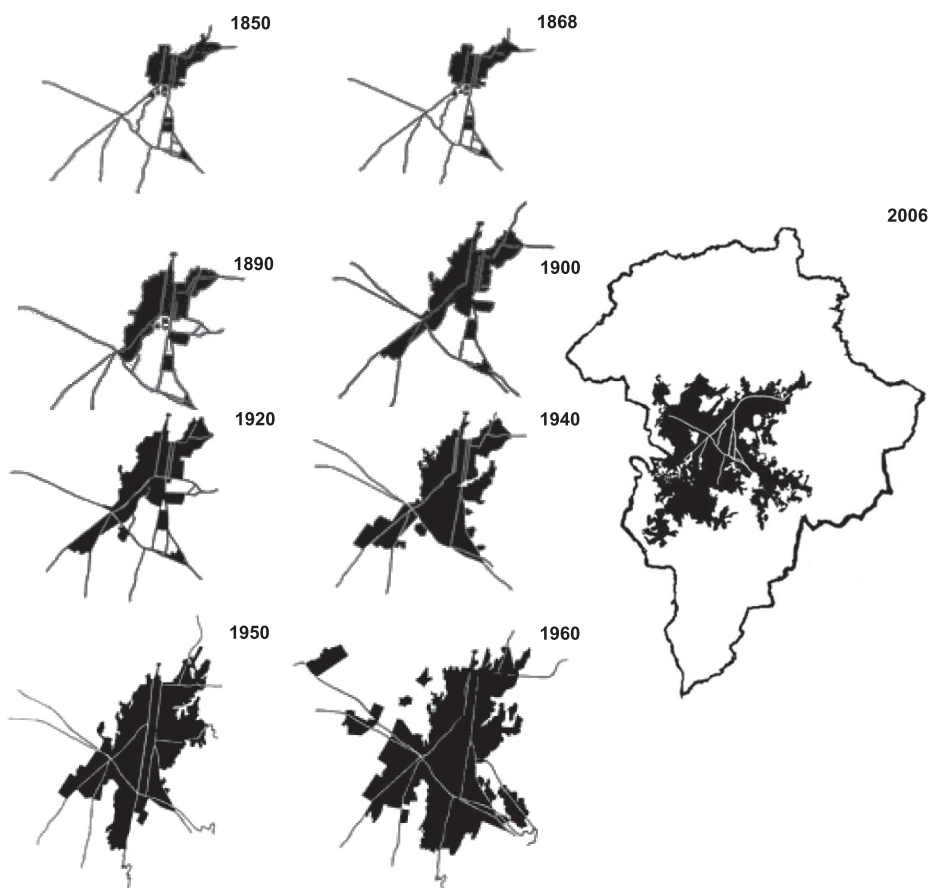
Rys. 1. Struktury wieku ludności w Ciudad de Guatemala, AMCG, departamencie i kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *XI Censo de Población y VI de Habitación*, 2002.

Analiza podstawowych danych dotyczących liczby ludności, powierzchni i gęstości zaludnienia odnoszących się do AMCG, departamentu Guatemala oraz całego kraju (2002 r.) pokazuje, iż w obszarze metropolitalnym, zajmującym 45% powierzchni departamentu, mieszkało 85% jego ludności. Jeśli zaś odniesiemy te dane do całego kraju, to powierzchnia obszaru metropolitalnego zajmuje niecały 1% państwa, ale na tym terenie mieszkało w badanym okresie aż 20% mieszkańców Gwatemali. W AMCG gęstość zaludnienia, która wyniosła 2250 osób/km², była prawie dwukrotnie wyższa niż średnia gęstość w departamencie (1190 osób/km²) i prawie 22 razy większa niż w kraju (103 osoby/km²).

Obecnie miasto Gwatemala gwałtownie się rozwija. Jest to proces stosunkowo niedawny. Jeszcze w XVIII w., czyli od momentu fundacji, miasto charakteryzowało się powolnym, stopniowym rozwojem (Paunero Amigo, Martínez Aniorte 2006; rys. 2). Od lat pięćdziesiątych XX w. obserwuje się znaczny wzrost liczby ludności w Ciudad de Guatemala, będący między innymi efektem eksplozji demograficznej, która objęła swoim zasięgiem cały kraj. Ponadto dodatkowym bodźcem rozwoju stolicy stały się przekształcenia w strukturze agrarnej w kraju, które spowodowały znaczne przemieszczenia ludności, przede wszystkim z obszarów wiejskich do miast. Wiele z tych osiedleń na obrzeżach miało charakter „dziki”, „skwaterski”; później przekształciły się one w regularne osiedla mieszkalne (Murphy 2004). Ciudad de Guatemala stała się w tym czasie obszarem, który przejął większość tych ruchów migracyjnych. Nieproporcjonalny rozwój stolicy w niedługim czasie spowodował ekspansję terytorialną miasta (rys.

2). Miejscowości, które znalazły się w strefie wpływu miasta zaczęły przekształcać się w „sypialnie” ludności pracującej w mieście centralnym. Do miejscowości położonych w gminach wokół miasta zaczęto przenosić zakłady przemysłowe; ośrodki te stały się również zapleczem usługowym i zaopatrzeniowym dla Ciudad de Guatemala (Paunero Amigo, Martínez Aniorte 2006).

Rys. 2. Rozwój przestrzenny Ciudad Guatemala w latach 1850–2006

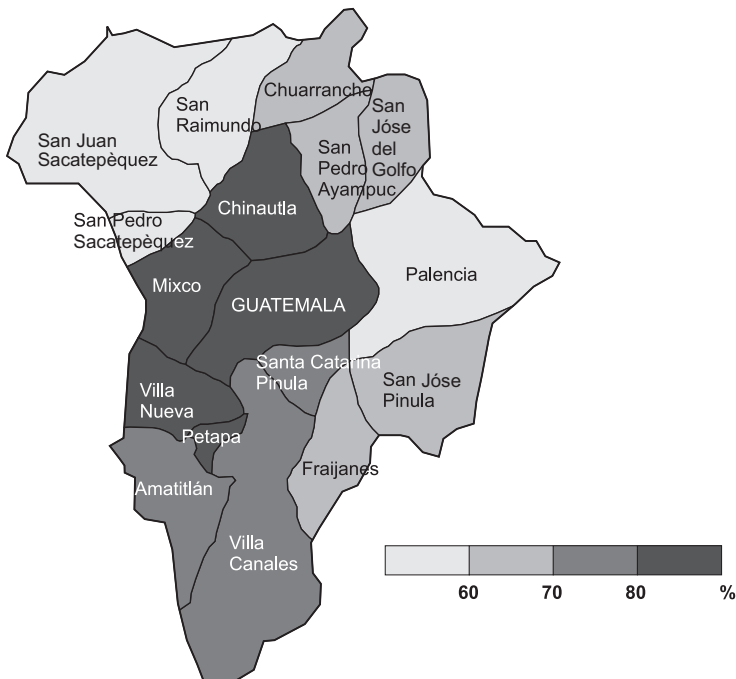
Źródło: Opracowanie własne na podstawie L.R. Valladares Vielman, *Crecimiento de la Ciudad de Guatemala 1944–2005*, Guatemala 2006.

Ten rozwój był w przeszłości i jest obecnie szybki, a równocześnie chaotyczny. Tworzone kolejne plany, w tym *Plan de Desarrollo Urbano „Metropolis 2010”*, miały przynieść racjonalne wykorzystanie przestrzeni oraz lokalizację koniecznych usług. Niestety, ambitne założenia planistyczne nie zostały zrealizowane, czego efektem jest pogłębiający się niekontrolowany rozwój miasta (Merida 1998; Paunero Amigo, Mar-

tínez Aniorte 2006). Wiele dzielnic miasta boryka się z działającymi na ich terenie gangami (Godoy Paiz 2008), powodującymi znaczne obniżenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców.

Obszar metropolitalny Ciudad de Guatemala poddano analizie pod kątem przestrzennego zróżnicowania struktur społecznych. Wzięto pod uwagę strukturę wieku ludności, strukturę etniczną mieszkańców departamentu, poziom analfabetyzmu, strukturę zatrudnienia mieszkańców oraz poziom rozwoju społecznego (HDI). Zbadano ponadto poziom dostępności do usług edukacyjnych i ochrony zdrowia. Interesowano się również wyposażeniem badanego obszaru w infrastrukturę techniczną. Dane wykorzystane do analizy pochodzą z ostatniego spisu ludności Gwatemali, przeprowadzonego w 2002 r. przez Instituto Nacional de Estadística de Guatemala.

W departamencie Gwatemala w miastach zamieszkiwało ponad 86% osób. Jest to wartość prawie dwukrotnie wyższa niż średnia dla całego kraju, która wyniosła 46%. Rysunek 3 przedstawia wartości dotyczące poziomu urbanizacji poszczególnych gmin departamentu. W gminach należących do AMCG poziom urbanizacji przekraczał wartość 70%, natomiast wśród gmin potencjalnie mogących przynależeć do omawianego obszaru metropolitalnego na czoło wysunęły się gminy San José Pinula i San Pedro Ayampuc (odpowiednio 66 i 65%).

Rys. 3. Poziom urbanizacji w departamencie Guatemala

Źródło: Jak w rys. 1.

Struktura wieku ludności według pięcioletnich grup wskazuje, iż w AMCG i w samym mieście Gwatemala następuje proces starzenia się ludności, co jest efektem wyższego poziomu rozwoju społeczno-cywilizacyjnego (rys. 4). O ile w całym kraju ludność w wieku 0–9 lat stanowiła około 30% całej populacji, to w AMCG i w mieście Gwatemala wartość ta była mniejsza o 10 punktów procentowych. Z kolei obszar metropolitalny wraz z miastem centralnym charakteryzował się wyższym odsetkiem najstarszej ludności (powyżej 65 lat), w porównaniu ze średnią wartością dla całego kraju. Obszar metropolitalny Ciudad de Guatemala wyróżniał się również na tle kraju pod względem odsetka osób w wieku 15–64 lat, będącego wynikiem migracji ludności w poszukiwaniu pracy w najlepiej rozwiniętym gospodarczo regionie kraju. Najwyższy odsetek ludności w wieku produkcyjnym zanotowano w gminach: Guatemala, Mixco i Santa Catarina Pinula (powyżej 60% populacji). Pośród gmin zaliczonych do obszaru metropolitalnego najmniej korzystna sytuacja pod tym względem panowała w Villa Canales (56%), natomiast wśród gmin z potencjalnego zasięgu AMCG korzystnie wyróżniła się gmina Fraijanes, z prawie 60-procentowym udziałem osób w wieku produkcyjnym.

W Gwatemali ludność tubylcza – indigena – stanowiła 40% populacji całego kraju (są to głównie Indianie Maya, Xinka oraz ludność należąca do grupy etnicznej Garífuna), a w departamencie Gwatemala – 12,3%. Była to stosunkowo wysoka wartość tego wskaźnika, zważywszy na wysoki poziom urbanizacji regionu – ludność indigena w Gwatemali zamieszkuje głównie tereny wiejskie i stanowi 70% producentów rolnych w kraju (Winiarczyk-Rażniak 2009). Indianie przeważali w gminach położonych w północnej części departamentu, poza zasięgiem AMCG – w gminach San Pedro Sacatepéquez i Chuarrancho indigena stanowili ponad 80% ludności. W gminach zaliczanych do obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala najwyższy ich wskaźnik zanotowano w gminie Chinautla – 16% ludności.

Ten sam obszar zaznaczył się również pod względem poziomu wykształcenia ludności, badanego za pomocą odsetka analfabetów wśród ludności w wieku powyżej 7 lat. Pośród gmin należących do obszaru metropolitalnego najmniej korzystną sytuację prezentowała Villa Canales, w której analfabetyzm osiągnął poziom 20%. Lepsze pod tym względem były dwie gminy z potencjalnego zasięgu AMCG – San José Pinula i Fraijanes. Generalnie jednak obszar metropolitalny wyróżniał się pozytywnie pod względem poziomu analfabetyzmu, najwyższe zaś wartości zanotowano w gminach położonych na północy departamentu, poza zasięgiem AMCG (w gminie Chuarrancho ponad 52% osób w wieku powyżej 7 lat nie potrafiło czytać i pisać).

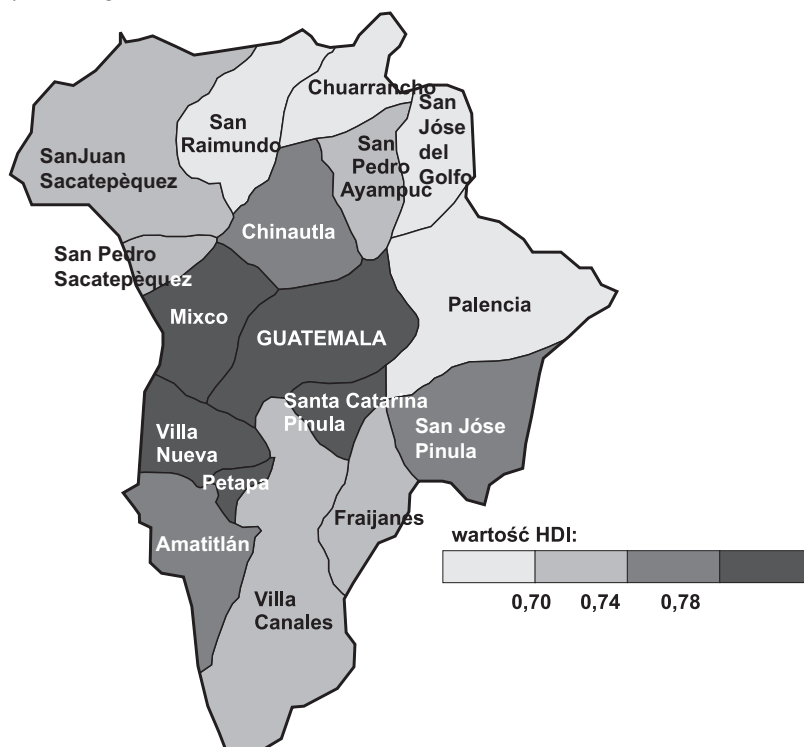
Zatrudnienie w rolnictwie w obszarze metropolitalnym Ciudad de Guatemala w większości gmin nie przekroczyło 6% ogółu pracujących. Na tym tle wybijały się niekorzystnie dwie gminy, w których te wartości były znacznie wyższe: Amatitlán (prawie 16%) i Villa Canales (aż jedna piąta pracujących w tej gminie zatrudniona była w rolnictwie). Minimalne wartości zanotowano w Mixco i mieście Gwatemala (poniżej 3%). Najwięcej osób pracujących w rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie

zaobserwowano w gminach położonych na północno-wschodnich obrzeżach departamentu, poza zasięgiem AMCG (również potencjalnym). Z kolei najwyższy poziom zatrudnienia w przemyśle charakteryzował gminy w większości należące do omawianego obszaru metropolitalnego, ale maksymalną wartość wskaźnika zanotowano w gminie spoza AMCG – San Pedro Sacatepéquez (ponad 51% pracujących mieszkańców zatrudnionych było właśnie w przemyśle, głównie przetwórczym). Najwyższy poziom zatrudnienia w sektorze usług charakteryzował obszary najlepiej rozwinięte, a zatem i w omawianym przypadku maksymalne wartości dotyczyły gmin położonych w granicach obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala. W większości gmin AMCG w usługach zatrudnionych było ponad 46% pracujących mieszkańców, nieco niższą wartość zanotowano w gminie Villa Canales, a od niej wyżej w hierarchii znalazła się gmina Fraijanes, z potencjalnego zasięgu obszaru metropolitalnego. Natomiast minimalne wartości dotyczyły gmin położonych poza obszarem metropolitalnym Ciudad de Guatemala, zarówno w wersji optymalnej, jak i potencjalnej. Cechą charakterystyczną struktury zatrudnienia dużych miast, a w szczególności obszarów metropolitalnych, jest stosunkowo wysoki udział specjalistów. Pośród gmin departamentu Gwatemala jedynie w pięciu z nich odsetek specjalistów wśród osób zatrudnionych przekroczył wartość 5%. Były to cztery gminy należące do AMCG: Guatemala, Mixco, Santa Catarina Pinula i Petapa oraz jedna gmina potencjalnie mogąca przynależeć do obszaru metropolitalnego – Fraijanes.

Indeks rozwoju społecznego – HDI (Human Development Index) – opracowano w latach dziewięćdziesiątych XX w. Jest to miernik syntetyczny, wyznaczony przez Program rozwoju ONZ i stosowany jest do określania stopnia zaspokojenia potrzeb społecznych; przyjmuje on wartości od 0 do 1. W przypadku całego interesującego nas tu kraju miernik ten wyniósł 0,640 wskazując, iż Gwatemala należy do krajów średnio rozwiniętych. Departament Gwatemala charakteryzował się wyższym poziomem rozwoju społecznego – na poziomie 0,795. Najwyższe wartości wskaźnika wystąpiły w gminach należących do obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala (wartości powyżej 0,750), nieco słabiej rozwinięte pod tym względem były gminy z potencjalnego zasięgu AMCG (od 0,715 do 0,750). Niekorzystnie na tym tle wybijała się Villa Canales, w przypadku której wskaźnik HDI wyniósł zaledwie 0,705, plasując tę gminę dopiero na 13 miejscu (wśród 17; rys. 4). Maksymalną wartość indeksu HDI zanotowano w gminach Petapa (0,828) oraz Mixco i Guatemala (0,826).

Poza strukturami społecznymi analizie poddano poziom dostępności do usług edukacyjnych oraz ochrony zdrowia. W tym celu dla obu grup usług obliczono wskaźniki gęstości sieci usługowej (liczba budynków na 100 km²) oraz nasycenia usługami (liczba budynków na 1000 mieszkańców). Następnie w przypadku każdej z usług uszeregowano otrzymany wskaźnik gęstości, tworząc hierarchię. Gminy, które znalazły się na szczycie hierarchii otrzymały 17 punktów; wartość ta stopniowo malała, by gmina o najniższej gęstości otrzymała 1 punkt. Analogicznie postąpiono w przypadku nasycenia usługami. Każdej gminie zsumowano liczbę punktów, którą otrzymała za gęstość

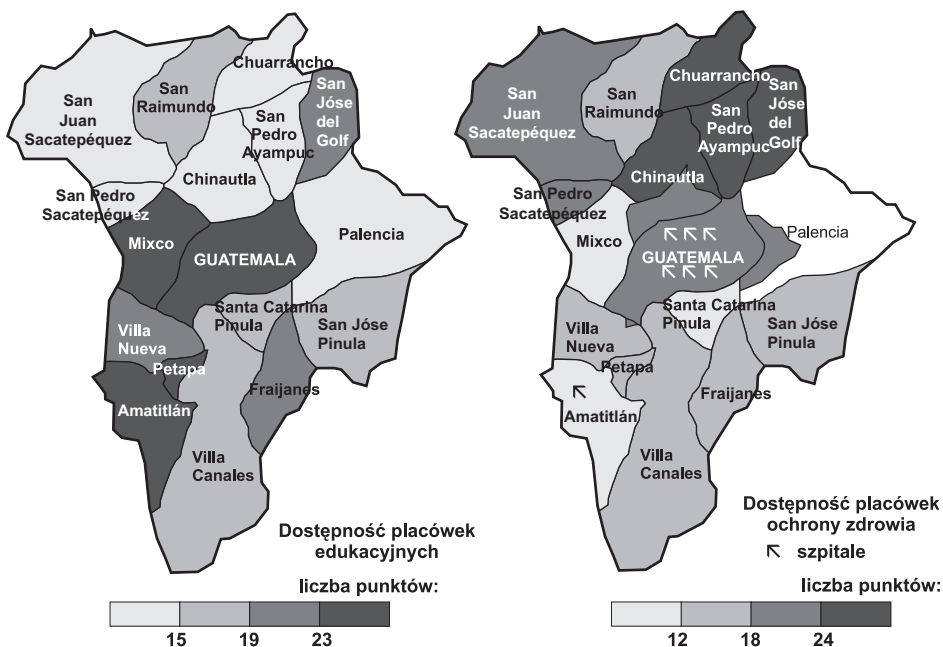
sieci i nasycenie usługami edukacyjnymi. Podobnie postąpiono w przypadku usług ochrony zdrowia. W ten sposób stworzono kombinowany wskaźnik dostępności do badanych usług.

Rys. 4. Poziom rozwoju społecznego (HDI)

Źródło: *Informe Nacional de Desarrollo Humano*, Programa de Naciones Unidas, Guatemala 2005.

W przypadku dostępności do usług edukacyjnych najlepsze okazało się miasto Gwatemala, uzyskując 33 punkty (na 34 możliwe; rys. 5). Kolejne gminy zebrały już mniej punktów: Mixco – 27 i Petapa – 26. Stosunkowo korzystnie wypadła gmina Fraijanes, zaliczana do gmin z potencjalnego zasięgu obszaru metropolitalnego, uzyskując 20 punktów za dostępność – więcej niż niektóre gminy należące do AMCG. Z kolei w przypadku ochrony zdrowia okazało się, iż gminy obszaru metropolitalnego pod względem dostępności do tych obiektów nie były dostosowane do liczby ludności oraz obsługiwane przez nie obszaru. Najwięcej punktów za dostępność do placówek ochrony zdrowia otrzymały gminy: San Pedro Ayampuc (gmina „potencjalna”) i San José del Golfo (spoza AMCG; rys. 5). Miasto Gwatemala znalazło się siódmym miejscu, ale na jego korzyść przemawiają zlokalizowane na jego terenie szpitale (6 obiektów). Poza tą gminą szpital zlokalizowany był tylko w jeszcze jednej gminie – Amatitlán.

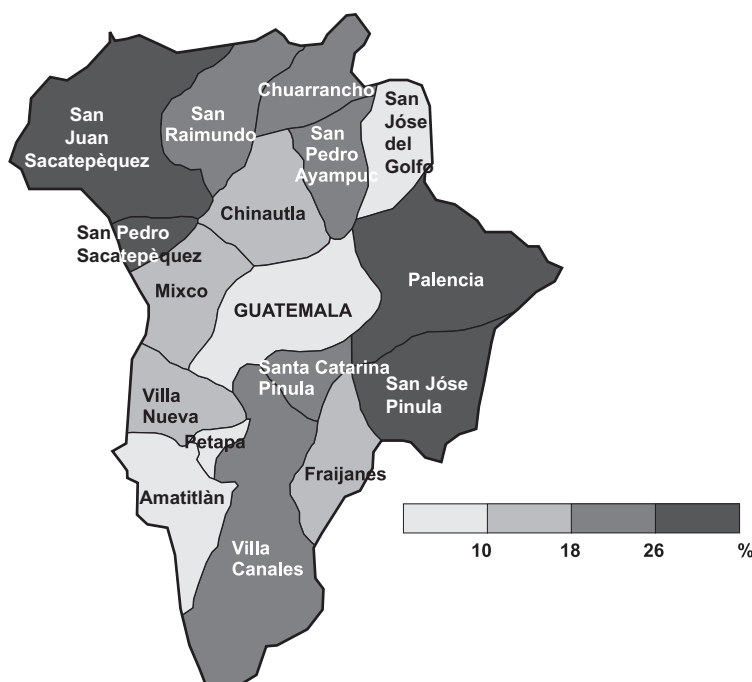
Rys. 5. Dostępność wybranych usług

Źródło: Segeplan, 2002.

Wyposażenie gospodarstw domowych w infrastrukturę techniczną, w szczególności podstawową, jaką jest bieżąca woda oraz ubikacja, jest istotną cechą, która może ograniczyć budownictwo na jakimś obszarze. Z kolei tereny dobrze wyposażone w tę infrastrukturę mogą przyciągnąć inwestorów oraz spowodować rozwój budownictwa mieszkaniowego o wyższym standardzie. Mieszkania odpowiednio zaopatrzone w infrastrukturę techniczną są też atutem przyciągającym na określone obszary ludność lepiej sytuowaną materialnie (bardziej przedsiębiorczą, lepiej wykształconą). Pod względem niskiego odsetka gospodarstw domowych bez dostępu do żadnej sieci zaopatrującej mieszkania w bieżącą wodę najlepiej prezentowały się gminy znajdujące się na terenie omawianego obszaru metropolitalnego (rys. 6). Wyjątkiem były gminy Villa Canales oraz Santa Catarina Pinula (ok. 20% gospodarstw domowych nie posiadało w omawianym okresie bieżącej wody). Z kolei w przypadku wyposażenia mieszkań w ubikację najniższy odsetek gospodarstw domowych bez tego udogodnienia występował również w gminach obszaru metropolitalnego, nieco gorsza sytuacja wystąpiła w gminach Villa Nueva oraz Petapa (3,7% gospodarstw domowych; rys. 7).

Obszary metropolitalne, poza innymi cechami, charakteryzują się również wzmocnionym ruchem turystycznym. Gros przyjazdów ma charakter biznesowy, jednakże przy odpowiedniej strategii można przyciągnąć w takie miejsca również turystów, przybywających do miasta w innych celach. Miasto Gwatemala posiada stosunkowo

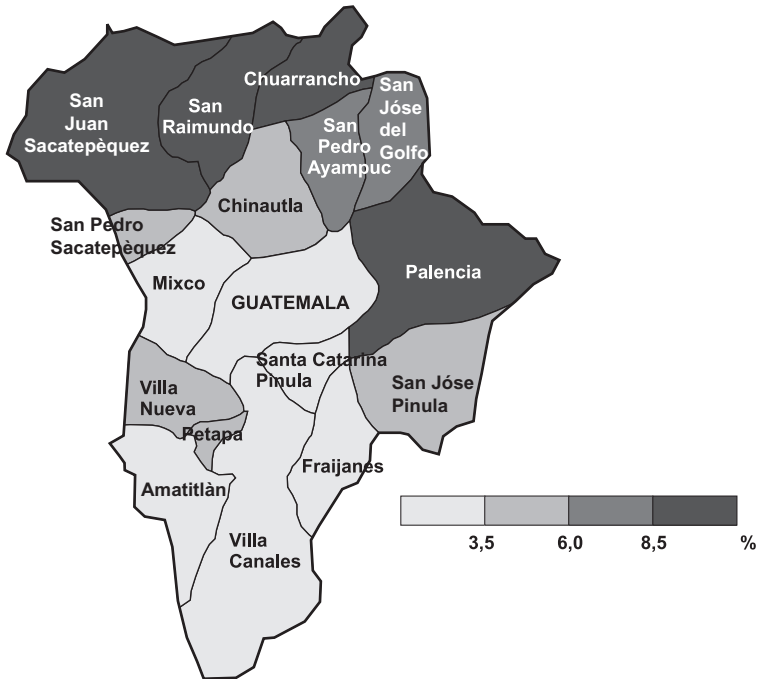
niewiele atrakcji, jedną z nich jest zabytkowe stare miasto – obecnie dosyć zniszczone, zanieczyszczone i zaniedbane. Jednym z zadań stojących przed władzami miasta jest rewitalizacja Centrum Historycznego, w zakresie między innymi ograniczenia rozwoju nieformalnych usług (czyszczenie butów, sprzedaż pamiątek oraz drobnych rzeczy itp.), poprawy warunków zanieczyszczonego środowiska i bezpieczeństwa (Bravo 2007). Inną atrakcją mogącą przyciągnąć turystów i stać się równocześnie czynnikiem rozwoju metropolii są licznie występujące na tym obszarze miejsca archeologiczne – pozostałości po cywilizacji Majów.

Rys. 6. Odsetek gospodarstw domowych bez bieżącej wody

Źródło: Jak w rys. 1.

Na terenie obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się również tereny chronione. Są to: Cordillera Alux (na terenie gminy Mixco i departamentu Sacatepéquez), Volcan Cerro Redondo (departament Santa Rosa) i Volcan Pacaya (pomiędzy departamentami Guatemala i Escuintla). Tereny chronione z jednej strony stanowią barierę rozwoju, ograniczając inwestycje, z drugiej zaś strony stanowią szansę dla regionu. Są to tereny częściowo wykorzystywane turystycznie, w szczególności oba wulkany. Przy odpowiedniej promocji mają szansę stać się ważnymi atrakcjami, mogącymi przyciągnąć odwiedzających do stolicy kraju.

Rys. 7. Odsetek gospodarstw domowych bez ubikacji

Źródło: Jak w rys. 1.

Ważnym problemem obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala jest komunikacja. Na analizowanym terenie krzyżują się najważniejsze drogi wiodące przez kraj do sąsiednich państw, a także łączące wybrzeże Morza Karaibskiego z Pacyfikiem. Ponieważ stolica nie posiada obwodnicy, przeto drogi te prowadzą przez miasto, powodując ogromne jego zatłoczenie oraz zanieczyszczenie powietrza. Rozwiązaniem tego problemu ma być w przyszłości planowana obwodnica – Anillo Metropolitano, która wyprowadzi ruch tranzytowy poza obszary najgęściej zabudowane (*Plan de Ordenamiento...* 2006).

Ponad dwumilionowa Area Metropolitana del Ciudad de Guatemala jest strukturą monocentryczną. Miasto centralne jest głównym biegunem atrakcyjności i podejmowanych działań. Cały omawiany obszar rozwija się dynamicznie, jednakże istnieje wiele barier utrudniających ten rozwój. Do nich zaliczyć należy warunki środowiska przyrodniczego – grożące AMCG trzęsienia ziemi oraz osuwiska, a także częste huragany stanowią poważne zagrożenie dla mieszkańców i inwestycji na tym obszarze. Również ukształtowanie terenu pociąga za sobą ograniczenia o charakterze architektonicznym. Władze miasta starają się poprawić bezpieczeństwo mieszkańców w tym

zakresie, budując schrony w najbardziej zagrożonych rejonach (Gellert 1996; *Communities Vulnerable...* 1993–1995). Poważnym utrudnieniem na omawianym obszarze metropolitalnym jest nieplanowy i chaotyczny rozwój miasta. Do problemów zaliczyć należy również niedostosowanie sieci usługowej, analizowanej tu na przykładzie usług edukacyjnych i ochrony zdrowia. Ważnym zagadnieniem dla władz miasta jest także rozwój infrastruktury technicznej, dzięki której znacząco można poprawić poziom życia mieszkańców miasta i obszaru metropolitalnego. Jednakże najtrudniejszą sprawą, przed którą stoją władze miasta i gmin z AMCG jest kwestia komunikacji. Planowana obwodnica, jeśli jej budowa dojdzie do skutku, w znacznym stopniu ułatwi funkcjonowanie miasta i przyległych gmin, dzięki niej poprawi się także stan środowiska przyrodniczego omawianego obszaru metropolitalnego.

Z drugiej strony przed miastem stoi wiele możliwości, a ich wykorzystanie umożliwi pełniejszy rozwój obszaru metropolitalnego i samego miasta centralnego. Takimi pozytywnymi cechami AMCG jest korzystna struktura wieku mieszkańców – liczna grupa osób w wieku produkcyjnym stanowi poważną siłę roboczą. Również korzystna jest, w porównaniu z resztą departamentu, struktura zatrudnienia ludności, w tym szczególnie koncentracja specjalistów w gminach należących do obszaru metropolitalnego. Ważną zaletą, wciąż jeszcze w przypadku miasta Gwatemali nie do końca wykorzystaną, są atrakcje turystyczne, a co za tym idzie możliwość rozwijania tej sfery życia gospodarczego. Istotne jest jednak odpowiednie wykorzystanie istniejących zasobów oraz ich promocja.

Wśród gmin należących do obszaru metropolitalnego Ciudad de Guatemala istnieją takie, w których struktury społeczne oraz poziom rozwoju usług nie jest dostosowany do pozostałych gmin. Należy do nich m.in. Villa Canales. Z kolei wśród gmin z potencjalnego zasięgu AMCG pozytywnie wybijają się gmina Fraijanes, charakteryzująca się stosunkowo wysokimi wartościami analizowanych wskaźników; ma więc ona szansę na przyłączenie do omawianego obszaru metropolitalnego.

Bibliografia

- Bastos S., Camus M., 2000, *Los Indígenas de la Capital*, Centro de Investigaciones Regionales de Mesoamérica, Guatemala.
- Bohnenberg O., 1976, *Revisión del Sistema de Fallas en la Región Metropolitana de Guatemala*, Instituto Nacional de Sismología, Vulcanología, Meteorología e Hidrología (INSIVUMEH), Guatemala, s. 83–92.
- Bravo M.A., 2007, *Breve Caracterización de Algunos Cambios Recientes Ocurridos en la Ciudad Capital de Guatemala y de la Problemática Urbana Asociada a Ello*, Foro: Gestión Metropolitana: Retos y Perspectivas 2008–2012, Universidad de San Carlos de Guatemala, Centro de Estudios Urbanos y Regionales, Dirección General de Investigación, Guatemala.
- Communities Vulnerable to Disasters in the Metropolitan Area of Guatemala City*, 1993–1995, Community Risk Assessment and Action Planning Project, Compendium of Case Studies – Guidance Notes, Guatemala City.
- Gellert G., 1996, *Comunidades Vulnerables a Desastres en el Área Metropolitana de Guatemala*, Desastres y Sociedad 7, Guatemala, s. 33–48.

- Godoy Paiz P., 2008, *Women in Guatemala's Metropolitan Area: Violence, Law, and Social Justice*, „Studies in Social Justice” vol. 2(1), s. 27–47.
- Guatemala: la Fuerza Incluyente del Desarrollo Humano*, 2000, Informe de Desarrollo Humano, Sistema de Naciones Unidas de Guatemala, Guatemala.
- Merida A.M., 1998, *Area Metropolitana de la Ciudad de Guatemala: a Proposto del Proyecto de Ley de Creación del Distrito Metropolitano*, „Centro de Estudios Urbanos y Regionales Boletín” nr 37, Universidad de San Carlos de Guatemala, Guatemala.
- Murphy E., 2004, *Developing Sustainable Peripheries. The Limits of Citizenship in Guatemala City*, „Latin American Perspectives” vol. 31, s. 48–68.
- Paunero Amigo X., Martínez Aniorte J.C., 2006, *La industria maquiladora y el ordenamiento urbano del AMG – Área Metropolitana de Guatemala*, Comunicaciones sobre Planeamiento urbano y Planificación turística, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
- Plan de Ordenamiento Territorial para el Municipio de Guatemala*, 2006, Dirección de Planificación Urbana, Guatemala.
- Programa de Desarrollo Metropolitano de la Municipalidad de Guatemala*, 2005, Documento de Proyecto, Gobierno de Guatemala, Municipalidad de Guatemala, Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo, Guatemala.
- Valladares Vielman L.R., 2006, *El Crecimiento de la Ciudad de Guatemala 1944–2005*, Centro de Estudios Urbanos y Regionales de la Universidad de San Carlos de Guatemala, Guatemala.
- Winiarczyk-Rażniak A., 2009, *Rolnictwo Gwatemali*, [w:] *Człowiek i rolnictwo*, red. Z. Górka, A. Zborowski, Wyd. Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

DETERMINANTY ROZWOJU OBSZARU METROPOLITALNEGO CIUDAD DE GUATEMALA

ABSTRAKT: Obszar metropolitalny jest regionem, którego rozwój zależy od wielu różnych czynników, począwszy od tych środowiskowych, społecznych i gospodarczych aż po wszystkie rodzaje warunków politycznych i administracyjnych. Proces wzrostu metropolitalnego jest ściśle związany z procesami globalizacji i jest najbardziej widoczny w krajach, które przystąpiły do gospodarki światowej w ostatnich dziesięcioleciach. W artykule analizie poddano obszar metropolitalny miasta Gwatemala (Area Metropolitana del Ciudad de Guatemala – AMCG), który obejmuje osiem gmin. Jest to optymalna wersja zasięgu tego obszaru, która najczęściej podawana jest w literaturze. Przedstawiono analizę barier stojących przed Guatemala City obszaru metropolitalnego, a także próbę określenia możliwości, które mogą pomóc AMCG rozwijać się szybciej i w sposób bardziej wszechstronny. Wskaźniki, które poddano analizie dotyczą: poziomu rozwoju społecznego, dostępności usług, dostępu do transportu publicznego, jak również potencjału regionu turystycznego. Określa ono gminy, które mogą stać się częścią AMCG w przyszłości, jak również te, które są już częścią obszaru metropolitalnego, ale muszą zostać poddane społecznej lub gospodarczej transformacji.

SŁOWA KLUCZOWE: obszar metropolitalny, Gwatemala, AMCG